

lium : de quibus eruitur mundus, quibus dicitur : « Fuis-
 » tis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino ¹ : »
 princeps mundi hujus de quo alibi dicit : « Nunc princeps
 » mundi hujus missus est, foras utique judicatus est ² : »
 quoniam iudicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus est.
 Et de hoc itaque iudicio quo princeps judicatus est mundi,
 arguitur a Spiritu sancto mundus : quoniam cum suo
 principe iudicatur, quem superbus atque impius imitatur.
 « Si enim Deus, sicut dicit apostolus Petrus, peccanti-
 » tibus Angelis non pepercit, sed carceribus caliginis inferi
 » retrudens tradidit in iudicio puniendos servari ³ : » quo-
 modo non a Spiritu sancto de hoc iudicio mundus argui-
 tur, quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus?
 Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de
 peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur :
 transeant in numerum fidelium, ne arguantur de iustitia
 eorum, quos iustificatos non imitantur : caveant futurum
 iudicium, ne cum mundi principe iudicentur, quem iu-
 dicatum imitantur. Etenim ne sibi existimet parci super-
 bia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda
 est angelorum.

¹ Ephes. v, 8. — ² Joan. xii, 31. — ³ 2 Petr. ii, 4.

TRACTATUS XCVI.

In hæc verba, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo : cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

I. IN isto sancti Evangelii capitulo, ubi Dominus ait Discipulis suis, « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed » non potestis portare modo ¹, » prius quærendum illud occurrit, quomodo superius dixerit : « Omnia quæ audi- » a Patre meo, nota feci vobis ² : » et hic dicat, « Ad- » huc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare » modo. » Verum illud quomodo dixerit, quod nondum fecerat tanquam fecerit, sicut ea quæ futura sunt, Deum fecisse Propheta testatur dicens : « Qui fecit quæ futura » sunt, jam cum ipsa verba tractaremus, ut potuimus, ex- » posuimus ³. » Nunc ergo quæ ista sint, quæ Apostoli tunc portare non poterant, vultis forsitan scire. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere jam capacem, quæ illi capere non volebant? Ac per hoc nec a me expectanda sunt ut dicantur, quæ forte non caperem, si mihi ab alio dicerentur : nec vos ea portare possetis, etiamsi ego tantus essem, ut a me ista quæ vobis altiora sunt audiretis. Et fieri quidem potest ut sint in vobis aliqui ad ea capienda jam idonei, quæ alii capere nondum valent; et si non omnia de quibus magister Deus ille dicebat, « Adhuc multa ha- » beo vobis dicere, » tamen eorum fortasse nonnulla :

¹ Joan. xvi, 12. — ² Joan. xv, 15. — ³ Isaï. xlv, 11, juxta lxx.

sed quænam sint ista quæ ipse non dixit, temerarium est velle præsumere ac dicere. Nam et mori pro Christo nondum erant idonei tunc Apostoli, quibus dicebat: « Non » potestis me sequi modo¹: » unde primus eorum Petrus, qui hoc jam se posse præsumperat, aliud expertus est quam putabat: et tamen postea et viri et mulieres, pueri et puellæ, juvenes et virgines, seniores cum junioribus innumerabiles martyrio coronati sunt, et posse inventæ sunt oves, quod tunc quando ista Dominus loquebatur, nondum poterant portare pastores. Numquid ergo debuit illis ovibus dici in illo tentationis articulo, quo certare usque ad mortem pro veritate oportebat, et pro Christi nomine vel doctrina sanguinem fundere; numquid inquam, debuit eis dici, Quis vestrum audeat idoneum martyrio se putare, cui Petrus idoneus nondum fuerat, quando eum os ad os ipse Dominus instruebat? Sic itaque dixerit aliquis, non debere dici populis Christianis, audire cupientibus quæ sint de quibus Dominus tunc dicebat, « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, » Si Apostoli nondum poterant, multo minus vos potestis: quia forte sic multi possunt audire, quod tunc nondum poterat Petrus, sicut multi possunt martyrio coronari, quod tunc nondum poterat Petrus: præsertim jam misso Spiritu sancto, qui tunc nondum erat missus, de quo continuo subjunxit, atque ait: Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem²: » sic utique demonstrans illos ideo quæ habebat dicere, portare non posse, quia nondum ad eos venerat Spiritus sanctus.

II. Ecce concedamus ut ita sit, multos ea modo portare posse jam misso Spiritu sancto, quæ tunc eo nondum misso non poterant portare Discipuli: numquid ideo sci-

¹ Joan. xiii, 36. — ² Id. xvi, 13.

mus quæ sint quæ dicere noluit, quæ tunc sciremus, si ab eo dicta legeremus vel audiremus? Aliud est enim scire utrum a nobis vel a vobis portari possint: aliud autem scire quæ sint sive portari possint, sive non possint. Quæ cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, Ista vel illa sunt? Aut si dicere audeat, unde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit etiam vera quibus voluerit, quæ voluerit, sine ullo testimonio divino affirmet ea esse, quæ tunc Dominus dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, et non maximam culpam temeritatis incurrat, in quo nec prophetica nec apostolica excellit auctoritas? Nam profecto si eorum aliquid legissemus in libris canonica auctoritate firmatis, qui post ascensionem Domini scripti sunt, parum fuerat hoc legisse, nisi illic id etiam legeretur, hoc ex eis esse quæ tunc Dominus noluit Discipulis dicere, quia non poterant illa portare. Tanquam si, verbi gratia, ego dicerem, illud quod legimus in hujus Evangelii capite: « In principio erat Verbum, » et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, » hoc erat in principio apud Deum¹, » et alia quæ sequuntur, quoniam postea scripta sunt, nec ea Dominum Jesum dixisse narratum est, cum hic esset in carne, sed hæc unus ex Apostolis ejus, ac Spiritu ejus sibi revelante conscripsit, ex his esse quæ noluit tunc Dominus dicere, quia ea Discipuli portare non poterant, quis me audiat tam temere ista dicentem? Si autem ubi hoc legimus, ibi hoc etiam legeremus, quis non tanto Apostolo crederet?

III. Sed id quoque mihi videtur absurdissime dici, ea tunc non potuisse portare Discipulos, quæ de invisibilibus et altissimis rebus invenimus in Apostolicis litteris, quæ postmodum scriptæ sunt, nec ea Dominum quando

¹ Joan. 1, 1.

cum illis visibiliter erat, dixisse narratur. Cur enim ea tunc ferre non poterant, quæ nunc in eorum libris quis non legat, quis non ferat, etiamsi non intelligat? Nonnulla quidem homines infideles in Scripturis sanctis et non intelligunt cum legunt vel audiunt, et lecta vel audita ferre non possunt: sicut pagani, quod per eum qui crucifixus est mundus; sicut Judæi, quod Filius Dei sit, qui eo modo quo ipsi celebrant sabbatum solvit, sicut Sabelliani, quia Trinitas est Pater et Filius et Spiritus sanctus; sicut Ariani, quia æqualis est Patri Filius, et Patri ac Filio Spiritus sanctus; sicut Photiniani, quia non homo tantum similis nobis, sed etiam Deus Deo Patri æqualis est Christus; sicut Manichæi, quod Christus Jesus per quem liberandi sumus, nasci in carne et de carne dignatus est: et cæteri omnes perversarum ac diversarum sectarum homines, utique ferre non possunt, quidquid in Scripturis sanctis et in fide catholica reperitur, quod contra eorum proferatur errores: sicut nos ferre non possumus sacrilegas eorum vanitates et insanias mendaces. Quid est enim ferre non posse, nisi æquo animo non habere? Sed omnia quæ post ascensionem Domini canonica veritate atque autoritate conscripta sunt, quis fidelis vel etiam catechumenus antequam Spiritum sanctum baptizatus accipiat, non æquo animo legit atque audit, etiamsi nondum sicut oportet intelligit? Quomodo ergo aliquid eorum quæ post ascensionem Domini scripta sunt, non possent ferre Discipuli, etiam nondum sibi misso Spiritu sancto, cum omnia nunc ferant catechumeni nondum accepto Spiritu sancto? Quia et si non eis fidelium sacramenta produntur, non ideo fit quod ea ferre non possunt: sed ut ab eis tanto ardentius concupiscantur quanto eis honorabilius occultantur.

IV. Quapropter, Charissimi, non a nobis expectetis

audire quæ tunc noluit Dominus Discipulis dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potius in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est vobis, ut spiritu ferventes et spiritalia diligentes¹, spiritalem lucem spiritalemque vocem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspectu et auditu nosse possitis. Non enim diligitur quod penitus ignoratur. Sed cum diligitur quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione ut melius et plenius cognoscatur. Si ergo in charitate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus sanctus, « docebit vos omnem veritatem: » vel, sicut alii codices habent², « deducet vos in omni veritate. » Unde dictum est: « Deduc me, Domine, in via tua, et » ambulabo in veritate tua³. » Sic fiet ut non a doctoribus exterioribus illa discatis; quæ noluit Dominus tunc dicere, sed sitis omnes docibiles Deo⁴: ut ea ipsa quæ per lectiones atque sermones extrinsecus adhibitos didicistis et credidistis de natura Dei non corporea, nec loco aliquo inclusa, nec per infinita spatia locorum quasi mole distenta, sed ubique tota et perfecta et infinita, sine nitoribus colorum, sine figuris lineamentorum, sine notis litterarum, sine serie syllabarum, ipsa mente conspiciere valeatis. Ecce dixi aliquid quod forte inde sit, et tamen accepistis; et non solum ferre potuistis, verum etiam libenter audistis. Sed ille magister interior, qui cum adhuc Discipulis exterius loqueretur, ait, « Ad » huc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare » modo, » si vellet nobis id quod de incorporea Dei natura dixi, intrinsecus ita dicere, sicut sanctis Angelis

¹ Rom. v, 5. — ² Græc. οδηγίαι. — ³ Psal. LXXXV, 11. — ⁴ Isai. LIV, 13, et Joan. vi, 45.

dicit, qui semper vident faciem Patris¹; nondum ea portare possemus. Proinde quod ait: « Docebit vos omnem » veritatem, » vel, « Deducet vos in omni veritate, » non arbitror in hac vita in cujusquam mente posse compleri: (quis enim vivens in hoc corpore quod corrumpitur et aggravat animam, possit omnem cognoscere veritatem²; cum dicat Apostolus: « Ex parte scimus³? ») sed quia per Spiritum sanctum fit, unde nunc pignus accepimus, ut ad ipsam quoque plenitudinem veniamus⁴: de qua idem dicit Apostolus: « Tunc autem facie ad faciem, » et, « Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum⁵: » non quod in hac vita scit totum, quod usque ad illam perfectionem futurum nobis Dominus promisit per charitatem Spiritus, dicens, « Docebit vos omnem veritatem, » vel, « Deducet vos » in omni veritate.

V. Quæ cum ita sint, Dilectissimi, moneo vos in charitate Christi, ut seductores caveatis impuros et obscenæ turpitudinis sectas, de quibus ait Apostolus, « Quæ autem occulte fiunt ab istis, turpe est et dicere⁶; » ne cum horrendas immunditias docere cœperint, quas humanæ aures qualescumque sint, portare non possunt, dicant ipsa esse quæ Dominus ait: « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis portare modo: » et per Spiritum sanctum asserant fieri, ut possint illa immunda et nefanda portari. Alia sunt mala, quæ portare non potest qualiscumque pudor humanus; et alia sunt bona, quæ portare non potest parvus sensus humanus: ista fiunt in corporibus impudicis, illa remota sunt a corporibus universis: hoc impura carne committitur, illud pura mente vix cernitur. Renovamini ergo spiritu men-

¹ Matth. xviii, 10. — ² Sap. ix, 15. — ³ I Cor. xii, 9. — ⁴ 2 Cor. 1, 22. — ⁵ I Cor. xii, 12. — ⁶ Ephes. v, 12.

tis vestræ, et intelligite quæ fit voluntas Dei¹, quod bonum est et beneplacitum et perfectum ut in charitate radicati et fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei². Isto enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem.

TRACTATUS XCVII.

In eadem lectionem.

I. SPIRITUS sanctus quem promisit Dominus se Discipulis suis esse missurum, qui eos doceret omnem veritatem, quam tunc quando cum eis loquebatur, portare non poterant: de quo Spiritu sancto, sicut dicit Apostolus, nunc pignus accepimus, quo verbo intelligeremus ejus plenitudinem nobis in vita alia reservari³: ipse ergo Spiritus sanctus et nunc docet fideles, quanta quisque potest capere spiritalia; et eorum pectora desiderio majore succendit, si quisque in ea charitate proficiat, qua et diligit cognita, et cognoscenda desideret: ita ut ea quoque ipsa quæ nunc quomodocumque cognoscit, nondum se scire sciat, sicut scienda sunt in ea vita, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit⁴. Quo sciendi modo, sic nunc ea vellet interior magister dicere,

¹ Ephes. iv, 23, et Rom. xii, 2. — ² Ephes. iii, 17, etc. — ³ 2 Cor. 1, 22, et v, 5. — ⁴ Isai. lxiiv, 4, et I Cor. ii, 9.

id est, nostræ menti aperire atque monstrare; humana infirmitas portare non posset. Unde me Vestra dilectio meminit jam locutum, cum sancti Evangelii verba tractarem, ubi Dominus ait: « Adhuc multa habeo vobis » dicere, sed non potestis portare modo¹. » Non ut in his Domini verbis nescio quæ secreta nimis addita suspicemur, quæ cum dici a docente possint, portari a discente non possint: sed ea ipsa quæ in doctrina religionis in quorumlibet hominum notitia legimus et scribimus, audimus et dicimus, si vellet eo modo nobis Christus dicere, sicut ea dicit Angelis sanctis in se ipso unigenito Patris Verbo, Patrique coæterno; quinam portare homines possent, etiam si jam essent spirituales, quales adhuc Apostoli non fuerunt, quando ista eis Dominus loquebatur, qualesque postea veniente sancto Spiritu facti sunt? Nam utique quidquid de creatura sciri potest, minus est ipso Creatore, qui summus et verus et immutabilis est Deus. Et quis eum tacet? Ubi non a legentibus, disputantibus, quærentibus, respondentibus, laudantibus, cantantibus, quoquo modo sermocinantibus, postremo ab ipsis etiam blasphemantibus nominatur? Et cum eum nemo taceat, quis est qui eum sicut intelligendus est capiat, cum de oribus et auribus hominum non recedat? Quis est cujus acies ad eum mentis accedat? Quis est qui eum Trinitatem esse scisset, nisi ipse sic innotescere voluisset? Et quis hominum jam sileat Trinitatem: et tamen quis hominum sicut Angeli sapiat Trinitatem? Ea ipsa ergo quæ de Dei æternitate, veritate, sanctitate, in promptu et palam sine cessatione dicuntur, ab aliis bene, ab aliis male intelliguntur: imo ab aliis intelliguntur, ab aliis non intelliguntur. Qui enim male intelligit, non intelligit. Ab eis ipsis autem a quibus bene intelliguntur, ab aliis mi-

¹ Joan. xvi, 12.

nus, ab aliis amplius mentis vivacitate cernuntur, et a nullo hominum sicut ab Angelis capiuntur. In ipsa ergo mente, hoc est, in interiore homine quodammodo crescitur, non solum ut ad cibum a lacte transeat, verum etiam ut amplius atque amplius cibus ipse sumatur. Non autem crescitur spatiosa mole, sed intelligentia luminosa; quia et ipse cibus intelligibilis lux est. Ut ergo crescatis, eumque capiat, et quanto magis crescitis, tanto magis magisque capiat, non ab eo doctore, qui vestris auribus sonat, hoc est, forinsecus operando plantat et rigat, sed ab eo qui dat incrementum, petere ac sperare debetis¹.

II. Proinde sicut præterito sermone commonui, cavete, maxime qui parvuli estis, et adhuc alimentis lacteis indigetis, ne hominibus sub hac occasione deceptis ac deceptoribus, quia Dominus ait: « Adhuc multa habeo vobis » dicere, sed non potestis portare modo², » autem curiosam præbeatis ad incognita scienda, cum mentes invalidas habeatis ad vera et falsa dijudicanda: maxime propter obscenissimas turpitudines, quas docuit satanas animas instabiles atque carnales, ad hoc Deo sinente, ut ejus ubique sint tremenda judicia, et in comparatione impuræ nequitiae dulcescat purissima disciplina: atque ut illi det honorem, timorem autem vel pudorem sibi, qui in illa mala vel illo regente non cecidit, vel illo inde levante surrexit. Cavete timendo et orando, ne irruatis in illud ænigma Salomonis, ubi mulier insipiens et audax, inops panis effecta, convocat prætereuntes dicens: « Panes ocultos libenter attingite, et aquæ furtivæ dulcedinem³. » Hæc enim mulier vanitas est impiorum, cum sint insipientissimi, aliquid se scire opinantium, sicut de ista muliere dictum est, inops panis effecta, Quæ cum sit inops panis,

¹ 1 Cor. iii, 6. — ² Joan. xvi, 12. — ³ Prov. ix, 17.

promittit panes : id est, cum sit ignara veritatis, promittit scientiam veritatis. Occultos tamen panes promittit, quos dicit libenter attingi, et aquæ furtivæ dulcedinem : ut ea scilicet libentius et dulcius audiantur et agantur, quæ palam in Ecclesia dici credique prohibentur. Ipsa quippe occultatione condiunt quodammodo nefarii doctores sua venena curiosis : ut ideo se existiment aliquid discere magnum, quia meruit habere secretum, et suavius hauriant insipientiam, quam putant scientiam, cujus prohibitam quodammodo furantur audientiam.

III. Hinc et nefarios ritus suos hominibus sacrilega curiositate deceptis vel decipiendis magicarum artium doctrina commendat. Hinc illæ illicitæ divinationes inspectis pecudum visceribus occisorum aut vocibus et volatibus avium, aut signis multiformibus dæmonum, insusurrantur auribus hominum periturorum per colloquia perditorum. Propter hæc illicita atque punienda secreta, mulier illa non solum insipiens, verum audax etiam nuncupatur. Sed hæc non solum a re ipsa, verum et a nomine nostræ religionis aliena sunt. Quid quod mulier hæc insipiens et audax, sub Christiano vocabulo tot scelestas hæreses condidit, tot nefandas fabulas finxit? Utinam tales quales in theatris sive cantantur, sive saltantur, sive mimica scurrilitate ridentur; et non quasdam tales, quales adversus Deum fingere potuisse sic illam doleamus insipientiam ut miremur audaciam. Omnes autem insipientissimi hæretici, qui se Christianos vocari volunt, audacias figmentorum suorum, quas maxime exhorret sensus humanus, occasione Evangelicæ sententiæ colorare conantur, ubi Dominus ait : « Adhuc multa » habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo : » quasi hæc ipsa sint quæ tunc Discipuli portare non pote-

rant, et ea docuerit Spiritus sanctus, quæ palam docere atque prædicare, quantalibet feratur audacia, spiritus erubescit immundus.

IV. Hos Apostolus in Spiritu sancto prævidens ait : « Erit enim tempus quo sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum desideria sua magistros sibi coacerabunt prurientes auditu : et a veritate quidem auditum suum avertent, ad fabulas autem convertentur¹. » Illa enim secreti furtique commemoratio qua dicitur : « Panes occultos libenter attingite, et aquæ furtivæ dulcedinem, » pruritus facit audientibus in auribus spiritaliter fornicantibus, sicut pruritu quodam libidinis etiam in carne corrumpitur integritas castitatis². » Audite itaque Apostolum talia prævidentem, et ea vitanda salubriter admonentem : « Profanas, inquit, verborum novitates evita³ : » multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum sicut cancer serpit. Et non ait verborum novitates, sed addidit, profanas. Sunt enim et doctrinæ religionis congruentes verborum novitates, sicut ipsum nomen Christianorum quando dici cœperit, scriptum est. In Antiochia enim primum post ascensionem Domini appellati sunt Discipuli Christiani, sicut legitur in Actibus Apostolorum⁴ : et xenodochia et monasteria postea sunt appellata novis nominibus, res tamen ipsæ et ante nomina sua erant, et religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Adversus impietatem quoque Arianorum hæreticorum novum nomen patris Homousion condiderunt : sed non rem novam tali nomine signaverunt : hoc enim vocatur homousion, quod est « Ego et Pater unum sumus⁵, » unius videlicet ejusdemque substantiæ. Nam si omnis novitas profana esset, nec a Domino diceretur : « Mandatum novum⁶ do-

¹ 2 Tim. iv, 3, etc. — ² Prov. ix, 17. — ³ 2 Tim. ii, 16. — ⁴ Act. xi, 26. — ⁵ Joan. x, 30. — ⁶ Id. xiii, 34.